

Ярема ТОМАШЕВСЬКИЙ

110 РОКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ЛІКАРСЬКОЇ КОМІСІЇ НТШ

У статті зроблено історичний екскурс у діяльність Лікарської комісії Наукового товариства імени Шевченка.

Наукове товариство імени Шевченка створено 1873 р. З 1892 року воно стало єдиною на всю Україну Академією наук, маючи три секції: Історично-Філософську, Філологічну та Математично-Лікарську.

Першими дійсними членами НТШ були знані вчені В. Антонович, Ф. Вовк, М. Грушевський, С. Дністрянський, В. Охримович, С. Томашівський, Я. Шульгин та інші (в Історично-Філософській секції), О. Барвінський, В. Гнатюк, С. Колесса, О. Кониський, О. Огоновський, С. Смаль-Стоцький, К. Студинський, І. Франко (у Філологічній секції) та Г. Величко, І. Верхратський, І. Горбачевський, О. Дакура, В. Левицький, П. Огоновський, Є. Озаркевич, І. Пулюй, Х. Щасний-Сельський, С. Черняхівський, В. Шухевич (у Математично-Природописно-Лікарській секції).

Видавець першого повного „Кобзаря“ Т. Шевченка Кирило Сушкевич став першим головою НТШ, опісля довголітнім його головою був професор Михайло Грушевський. Історія розвитку Наукового товариства імени Шевченка є свідченням прагнення українського народу до вершин науки і творення власної національної культури. У золоту скарбницю здобутків вписані імена славетних учених, які створили цю всесвітньо відому академію.

З квітня 2007 року виповнилося 110 років від заснування Математично-Природописно-Лікарської секції НТШ, яку очолив професор Іван Верхратський. Перший том збірника наукових праць секції вийшов у 1897 р. Це була дата започаткування справжньої української наукової медицини. У 1898 р. з ініціативи доктора Євгена Озаркевича, який 1899 року в числі перших був обраний дійсним членом НТШ, при Математично-Природописно-Лікарській секції НТШ заснована Лікарська комісія, яка видавала окремі випуски збірників з медичними науковими працями. Є. Озаркевич дбав про створення бази для наукової діяльності українських лікарів, був ініціатором відкриття і незмінним директором Народної лічниці, мріяв перетворити її на осередок для створення фахових наукових праць європейського рівня. Перший випуск „Лікарського збірника“, заснованого Євгеном Озаркевичем, датовано

1898 роком. У цей час у царині медицини найвідомішими були праці Івана Горбачевського — професора Празького університету, Михайла Борискевича — професора Університету в Інсбруку і Грацу, Євгена Озаркевича, згодом — Максима Музики, Мар'яна Панчишина. Протягом 1898—1901 років видано шість випусків збірника, започатковано працю над українською медичною термінологією.

Євген Озаркевич був активним членом Українського академічного товариства „Січ“. Після одержання диплома в 1888 році упродовж трьох років практикував у клініках Відня, після чого працював повітовим лікарем у Боснії. 1893 року повернувся у Галичину, працював у Стрию та Рожнятові. Співзасновник та голова першої організації української інтелігенції у Стрию „Міщанська бесіда“. 1897 року переїхав до Львова, де брав активну участь у політичному та науковому житті української громади й заснував у НТШ Лікарську комісію, а в 1910 році став першим головою Українського лікарського товариства. 1912 року заснував перший український науково-популярний медичний часопис „Здоровле“.

Девізом місячника стали слова: „У здоровому тілі — здорова душа, де сила — там воля витає!“ Видав першу в Галичині книжку на медичні теми „Недуги пошести“. Багато часу і сил віддав громадсько-політичній діяльності, належав до Української національно-демократичної партії, входив до складу її навчальної управи, був заступником голови Товариства „Просвіта“, входив у спілку видавництва „Діло“. Воєнне лихоліття перервало його діяльність. Восени 1914 року з наближенням російських військ виїхав зі Львова, працював головним лікарем колонії українських виселенців у Вольфсбергу. Повернувся до Львова з підірваним здоров'ям. Тяжким ударом долі була для нього передчасна смерть дружини. Хвороба нирок прогресувала. Помер Євген Озаркевич 21 вересня 1916 року, похований на Центральному міському цвинтарі Відня.

Перша світова війна 1914 року загальмувала діяльність НТШ. У 1924 році відновлено Лікарську комісію НТШ. Головою було обрано Мар'яна Панчишина, заступником Івана Куровця, а секретарем — Максима Музику, котрий був душею „Лікарського вісника“ і присвятив журналові багато редакційної праці та примістив видавництво у своєму Бактеріологічно-хімічному інституті.

Друга світова війна перервала розвиток НТШ. Більшовики перетворили його на Львівський філіял Академії наук УРСР. Секція НТШ перестала взагалі існувати. Під час німецької окупації діяльність НТШ також була заборонена. Давня управа Товариства діяла нелегально, Лікарську комісію НТШ було відновлено вже в незалежній Україні 1989 року, і тепер вона успішно продовжує свою працю. Першим головою Лікарської комісії

було обрано професора Ярослава Ганіткевича, заступником — доцента Анну Рудницьку.

Відповідальний редактор „Лікарського збірника“ професор Ярослав Ганіткевич здійснив велику роботу в редактуванні та доповненні двох томів „Лікарського збірника“ під назвою „Українські лікарі. — Естафета поколінь національного відродження“ (книга 1) і „Лікарі діаспори та їхня діяльність для рідного краю“ (книга 2), автором є Павло Пундій.

Під керівництвом головного редактора Ярослава Ганіткевича працювала редакційна колегія у складі: Максим Бойко, Петро Моцюк, Мирослав Семчишин — Чикаго, Павло Джуль — Детройт, Ірина Даценко, Михайло Дубовий, Олег Романів, Стефанія Юсько — Львів.

З 1994 р. комісію та редколегію „Лікарського збірника“ очолювала професор Ірина Даценко. Заступником був професор Ярема Томашевський, секретарем Лікарської комісії — доцент Любов Найда.

На сторінках „Лікарських збірників“ — давно замовчувані постаті найкращих представників української медичної еліти: засновник першого видання „Лікарського збірника“ доктор Євген Озаркевич (1861—1916); Роман Осінчук (1902—1991), відомий лікар доцент Медичного інституту у Львові, з 1944 року в еміграції, засновник і перший голова Українського лікарського товариства в Америці, організатор першої медико-генетичної консультації у Львові, яка 1937 року називалася Євгенічною порадою; Софія Парфенович (1898—1968); Мар'ян Панчишин (1882—1943); Юрій Липа (1900—1944) — лікар УПА, фітотерапевт, поет і письменник; Василь Плющ (1903—1976) — лікар-фтизіятр, історіограф, автор першої історії медицини в Україні; Павло Пундій — залізничний лікар, архівар УЛТПА, діяч світової спільноти українських лікарів.

У політематичних Лікарських збірниках (Т. VIII, Т. XIII, Т. XV) вміщені статті професорів Б. Білинського, Я. Ганіткевича, А. Гнатишака, І. Даценко, О. Кіцери, М. Павловського, Л. Пирога, М. Подільчака, П. Скоція, Я. Томашевського, доцентів Ю. Гаврилюка, Л. Найди, А. Рудницької, З. Служинської, Е. Фрайфельда.

В лікарських збірниках не оминаються визначні події та ювілеї загальноукраїнського значення: 100-річчя заснування Лікарської комісії НТШ (2000, Т. VIII), 10-річчя незалежності України (2002, Т. XIII).

Під керівництвом головного редактора професора Ірини Даценко в редакційній колегії у різні періоди працювали Борис Білинський, Юрій Гаврилюк, Мечислав Гжегоцький, Борис Зіменковський, Олег Купчинський, Анатоль Магльований, Олег Романів, Анна Рудницька, Зиновія Служинська, Ярема Томашевський.

З 2006 року Лікарську комісію очолив професор Ярема Томашевський, заступником обрана доцент Зиновія Служинська, секретарем — доцент Любов Найда. Лікарська комісія продовжує традиції фундаторів НТШ та львівської школи фундаментальної медицини.

Yarema TOMASHEVSKYI

MEDICAL COMMISSION OF NTSH MARKS 110TH ANNIVERSARY

This article focuses on the activity of the Medical Commission of the Taras Shevchenko Scientific Society in historical aspect.